

ŽILINSKÝ
samosprávny kraj

Henrich Bartek

1907-1986

Zborník z odborného seminára z cyklu Osobnosti Žiliny

2017

Obsah

Úvod

doc. PaedDr. Pavol Parenička, CSc. 7

Henrich Bartek známy a neznámy

K 110. výročiu narodenia slovenského jazykovedca a kultúrneho pracovníka

Henricha Barteka

prof. PhDr. Ján Kačala, DrSc. 15

Henrich Bartek v jazykovednom úsilí o formovanie slovenského literárneho jazyka na začiatku 30. rokov 20. storočia

Nataša Lajdová, Ivana Uríková 23

Bibliografická časť

Knižné vydania diela. Záznamy prevzaté formou rešerše zo Slovenskej národnej knižnice v Martine

Úvod

Henrich Bartek. Univerzitný profesor, významná postava v dejinách slovenského jazyka a slovenskej jazykovedy v 20. storočí, jazykovedec a kodifikátor spisovnej slovenčiny, popularizátor poznatkov o slovenskom jazyku, člen Slovenského ústavu, publicista, spoluzakladateľ a dlhoročný redaktor prvého slovenského jazykovedného časopisu Slovenská reč, výrazná osobnosť slovenskej vedy a kultúry, významný slovenský exulant. Osobnosť, ktorá si zaslúži pozornosť slovenskej verejnosti.

V marci tohto roku sa v Bratislave pri príležitosti dvoch okrúhlych výročí Henricha Bartka konala medzinárodná vedecká konferencia a Krajská knižnica v Žiline s cieľom pripomenúť verejnosti zo Žiliny a okolia tohto významného žilinského rodáka zorganizovala seminár, na ktorý prijali pozvanie prof. PhDr. Ján Kačala, DrSc., jazykovedec, vysokoškolský pedagóg, dlhoročný pracovník a riaditeľ Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied, autor desiatok samostatných vedeckých monografií a stoviek vedeckých štúdií, uverejnených doma aj v zahraničí, spoluautor a redaktor ďalšej desiatky kolektívnych prác podávajúcich kodifikáciu súčasnej spisovanej slovenčiny a doc. PaedDr. Pavol Parenička, CSc., vysokoškolský pedagóg, literárny historik, autor a spoluautor niekoľkých publikácií, vedecký pracovník Národného biografického ústavu Slovenskej národnej knižnice v Martine, pracovník Slovenského literárneho ústavu Matice slovenskej, autor početných hesiel o slovenských spisovateľoch v biografických slovníkoch a lexikónoch Slovenska a štúdií o slovenských spisovateľoch. Obidva príspevky Vám prináša tento zborník.

Bibliografická časť zborníka, záznamy ktorej boli prevzaté formou rešerše zo Slovenskej národnej knižnice v Martine, obsahuje knižné vydania diela Henricha Bartka.

Seminár Krajská knižnica v Žiline zorganizovala v rámci cyklu Osobnosti Žiliny.

Mgr. Katarína Šušoliaková
riaditeľka Krajskej knižnice v Žiline

Henrich Bartek známy a neznámy

K 110. výročiu narodenia slovenského jazykovedca a kultúrneho pracovníka Henricha Barteka

Meno Henrich Bartek relatívne razantne rezonuje v dnešnej širšej kultúrnej i odbornej jazykovednej verejnosti, hoci do novembra 1989 sa o ňom doma na Slovensku temer nevedelo, resp. nič nenapísalo. Po nástupe demokracie sa Bartek stal známym najmä ako lingvista, slovakista a romanista, popularizátor vedy, publicista, kritik a kultúrny pracovník najmä vďaka svojmu jazykovednému dielu, temer kompletne zachovanému a bibliograficky precízne spracovanému. Bartekovo dielo teda zostalo bez bielych miest. Celkom iná, diametrálne odlišná je situácia v oblasti biografie Henricha Barteka, ktorá ostáva v dôsledku fragmentárnosti a torzovitosti tajomná, skrytá, neúplná a neobjavená, teda v podstate neznáma. Neveľa, ba skoro temer nič nevieme o rodinných pomeroch Barteka, jeho školské roky by potrebovali dôsledné popreverovanie v školských matrikách a v archívoch. Čiastočne dobre je zmapované účinkovanie Henricha Barteka v r. 1930 -1939 v Matici slovenskej v Martine. Väčší a hlbší výskum by si zasluhovalo Bartekovo pôsobenie vo Vedeckej spoločnosti pre zahraničných Slovákov v r. 1939 – 1945. Ak tomu pripočítame celú fúru nejasnosti okolo jeho politickej príslušnosti a angažovanosti, tak sa opäť dostávame do sféry neznáma, dohadov a možných špekulácií. O Bartekovi sa totiž vie, že bol zapáleným autonomistom a radikálom, katolíckym intelektuálom, že bol verejne činnou osobnosťou, že bol účastníkom ostrých polemík a kritikom medzivojnového politického, ideologického a jazykového čechoslovakizmu, že bol puristom a napokon, že bol stúpencom a v určitom smere aj predstaviteľom slovenskej štátnosti z r. 1939 so všetkými jej negatívami, ale aj tu bude potrebný hlbší archívny výskum a analýzy. Otvorené ostáva aj skúmanie aktivít Henricha Barteka v exile, kde prežil väčšiu časť svojho pohnutého života, bez možnosti návratu do vlasti, na Slovensko zatiahnuté železnou oponou. Z týchto dôvodov je torzovitá biografía Henricha Barteka prakticky neznáma!

Henrich Bartek sa narodil 25. marca 1907 v Žiline, pričom jeho otcom bol 26-ročný Henrich Bartek a matkou 25-ročná Anna Barteková.¹ O jeho rodinnom zázemí a detstve toho zatiaľ mnoho nevieme. Údajne podľa literárnych prameňov navštevoval ľudovú školu a gymnázium v rodnej Žiline. Po maturite Henrich Bartek študoval slavistiku a romanistiku na Filozofickej fakulte Karlovej univerzity v Prahe, v r. 1929 – 1930 absolvoval študijný pobyt na univerzitách v Paríži a Štrasburgu. K štúdiu jazykovedy ho motivovali aj život a dielo Petra

Tvrdeho, významného slovenského jazykovedca a lexikografa, taktiež žilinského rodáka, ktorému neskôr pomáhal odhaliť pamätnú tabuľu na Myjave, kde od r. 1927 Tvrdý žil a r. 1935 aj zomrel. Na Karlovej univerzite Bartek získal r. 1931 u prof. Emila Smetánku akademický titul doktor filozofie (PhDr.) po obhájení dizertačnej práce Rozbor najstarších slovakizmov v uhorských listinách a vykonaní skúšok.

Spočiatku Henrich Bartek pôsobil ako lektor slovenského jazyka v Nantes a v Báčskom Petrovci, potom bol krátko stredoškolským učiteľom slovenčiny na dievčenskom gymnáziu v Banskej Bystrici. V tejto súvislosti treba poznamenať, že Bartek si počas štúdií i praxe dokonale osvojil francúzštinu, pričom niektoré svoje odborné články publikoval vo francúzskom jazyku a prekladal beletriu z francúzskej literatúry.

O účinkovaní Henricha Barteka v Matici slovenskej v Martine podáva svedectvo, dokument vystavený matičnou správou 10. apríla 1937 na jeho vlastnú žiadosť. Dozvedáme sa z neho, že Bartek začal pracovať od 20. júna 1930 ako tajomník Ústredia slovenských ochotníckych divadiel, pričom sa prejavil ako skvelý organizátor, pretože zdvojnásobil počet členov Ústredia, divadelných krúžkov a zorganizoval prvé divadelné závody, redigoval časopis Naše divadlo, viedol divadelnú Šatnicu, úspešný bol aj pri vybavovaní autorských práv a r. 1930 – 1933 redigoval Divadelnú knižnicu, kde vyšlo 14 zväzkov dramatických diel. Ďalej sa v toto dokumente uvádza, že v septembri 1931 Barteka povýšili na organizačného tajomníka Ústredia, od septembra 1932 do mája 1933 striedavo pracoval v Ústredí slovenských ochotníckych divadiel a v Matici slovenskej, kde sa v máji 1933 stal referentom Jazykového odboru a redaktorom časopisu Slovenská reč. V tejto pozícii sa zúčastňoval na revízii Pravidiel slovenského pravopisu, na tvorbe a zavedení slovenskej anatomickej terminológie, pokračoval v prácach na Tvrdeho Slovenskom frazeologickom slovníku. Vo svedectve sa ďalej konštatuje, že Henrich Bartek „usmerňoval jazykovú kultúru v duchu tradícií Matice slovenskej“.² Postupne Bartek zaujímal v Matici slovenskej v Martine významné postavenie, čo dokumentuje fakt, že počas niekoľkomesačnej pracovnej cesty matičnej delegácie za krajanmi v Severnej Amerike v r. 1935 – 1936 zastupoval jej neprítomného tajomníka Jozefa Cígera Hronského. V tomto období mu Bartek v jednom z listov napísal: „Matica nebola, ale len bude! Milý Jožo, Maticu nerobí počet členov a počet vydaní. Matica reprezentuje ducha“.³ Preto bolo celkom prekvapivé, až šokujúce, že z Matice Bartek náhle odišiel za dramatických okolností v júli 1939. Medzitým sa Henrich Bartek ako člen tímu expertov

zúčastnil v októbri 1938 na neúspešných česko-slovensko – maďarských rokovaníach v Komárne, potom vo Viedni, kde bola naoktrojovaná a 2. novembra 1938 podpísaná Viedenská arbitráž.

Už popri univerzitných štúdiách a pedagogickej práci sa Henrich Bartek systematicky venoval aj jazykovednému výskumu, publikoval príspevky, pričom prvý článok Záborský a štúrovci uverejnil ako vysokoškolák ešte v júni 1926 v novinách Slovenský národ.⁴ Dôležitou súčasťou jazykovedných a publicistických úsilí Henricha Barteka bolo priblíženie osobností a vydávanie diel slovenských jazykovedcov, ktorí sa zaslúžili o kodifikovanie spisovnej slovenčiny. Prioritnú pozornosť teda venoval dejinám spisovnej slovenčiny, otázkam pravopisu a správnej výslovnosti, čo vo všeobecnosti nazývame jazyková kultúra. V tejto súvislosti pripravil práce Príspevok k dejinám slovenčiny (1936), Anton Bernolák, Anton Bernolák a jeho dielo, *Dissertatio philologicocritica de literis Slavorum...* (všetky 1937), Ľ. Štúr a slovenčina a Nárečie slovenské alebo Potreba písania v tomto nárečí (obe 1943) a aj o Michalovi Miloslavovi Hodžovi napísal viacero štúdií (Dôležitejšie myšlienky z Hodžovho Dobrého slova a poznámky k nim, O Hodžovom Větíne, Pokus o rozbor Větína Hodžovho). Od r. 1936 Henrich Bartek sa spoločne s ďalším významným slovenským jazykovedcom a hlavným predstaviteľom jazykového štrukturalizmu a purizmu Ľudovítom Novákom vážne zaoberali myšlienkou odstránenia ypsilonu zo slovenského pravopisu, teda tvrdého y, ktoré nemala vo svojej hláskovej výbave ani bernolákovčina ani pôvodná štúrovčina. Práve proti Bartekovi a Novákovi ako nekompromisným odporcom čechoslovakistických tendencií sa už od r. 1937 viedli kampane za ich odchod zo zamestnaneckého pomeru v Matici slovenskej.⁵ Tieto a podobné návrhy sa označovali za „kozácke kúsky“, samotní Bartek a Novák boli nálepkovaní ako tzv. politickí filológovia a stúpenci radikálnych autonomistických a katolíckych kruhov.

Henrich Bartek sa od r. 1931 výrazne ako vedúci činiteľ pustil do boja za revíziu Pravidiel slovenského pravopisu s abecedným pravopisným slovníkom, Tento zápas sa spočiatku predovšetkým odohrával na pôde Jazykového odboru Matice slovenskej a jeho slovníkovej komisie, z ktorého demonštratívne odišli čechoslovakisti Václav Vážny, Pavel Bujnák, Ján Stanislav, Cyril Chorvat, Želmíra Gašparíková ako predstavitelia umelého zblížovania češtiny a slovenčiny, resp. jej bohemizovania. Definitívne kontroverzné Pravidlá slovenského pravopisu z r. 1931 zmietlo valné zhromaždenie Matice slovenskej 12. mája 1932.

Hlavnou pracovnou i vedeckou náplňou Henricha Barteka bolo, okrem redigovania časopisu Slovenská reč v r. 1933 – 1939, teda vykonávať revíziu Pravidiel slovenského pravopisu, ktoré mali knižne vyjsť r. 1939. Do ich rukopisu však zasiahla tzv. ministerská komisia pod vedením ministra Jozefa Siváka, ktorý funkciu ministra školstva a národnej osvety zastával od januára 1939 v tretej autonómnej vláde Slovenskej krajiny, od 14. marca 1939 aj po vzniku Slovenského štátu. Bartek s týmito jej komisionálnymi úpravami zásadne nesúhlasil a správe Matice slovenskej 9. júla 1939 adresoval abdikáčny list: „Rezignoval som na miesto referenta Jazykového odboru preto, že som pridržal toho, čo som povedal ministrovi školstva, keď vykladal, že Pravidlá nemieni schváliť ani po osobnom zásahu pána správcu Škultétyho.“⁶ Bartek považoval svoju rezignáciu iba za akési formálne gesto, ale na jeho veľké prekvapenie Matica slovenská rezignáciu prijala a odvolala ho z miesta referenta Jazykového odboru a redaktora Slovenskej reči. Márne už boli Bartekove vzdychy: „Za roky svojho účinkovania v Matici slovenskej nie raz stál som na čele bojov za práva slovenčiny a statočnou vyčerpávajúcou prácou usiloval som sa vnieť systém do jazykovej kultúry slovenskej.“⁷

S Maticou slovenskou sa Henrich Bartek teda nerozišiel v najlepšom, ba malo byť horšie, hrozil mu dokonca súdny spor, najmä z dôvodu nedokončenia niektorých prác a nevrátenia zapožičaných kníh. „Jazykový odbor Matice slovenskej Vás žiada a prosí, – píšmu mu Anton Augustín Baník a Anton Jánošík – aby ste vrátili všetky rukopisy, ktoré ste dostali ako redaktor Slovenskej reči.“⁸ Situácia sa nezlepšovala, a tak okrem Baníka a Jánošíka sa do tejto kauzy zaangažovali i ďalší matiční pracovníci a úradníci Ján Marták a Koloman Geraldini, ktorí mali pripraviť podklady pre právnik Matice slovenskej Miloša Vanča.⁹

V súvislosti so zmenou zamestnávateľa Henrich Bartek sa presídlil z Martina do Bratislavy, kde ho menovali 6. mája 1939 za správcu Ústavu zahraničných Slovákov, resp. Vedeckej spoločnosti pre zahraničných Slovákov, súčasne v r. 1939 – 1940 redigoval odborný časopis Slovenský jazyk. Vo Vedeckej spoločnosti pre zahraničných Slovákov sa v ťažkom vojnovom čase zaoberali životom a dejinami Slovákov predovšetkým v hraničných oblastiach Slovenskej republiky, ako aj v Maďarsku a najmä na územiach okupovaných Nemeckom (Rakúsko, Poľsko, Ukrajina), pričom skúmali rozličné historické, kultúrne, pamiatkové, sociálne, hospodárske, náboženské a najmä národnostné reálie a štatistické ukazovatele. Vedecká spoločnosť okrem výskumnej činnosti vydávala rozličné správy a monografie v rámci edície Knižnica Nášho národa,

ktoré sa týkali tejto problematiky (napr. Ján Svetoň: Slováci v Maďarsku: príspevky k otázke štatistickej maďarizácie; Štatistická maďarizácia, obe 1942; Národy bývalého Uhorska vo svetle štatistik, 1943 a iné; Alojz Miškovič: Maďarské úmysly so Slováckmi; František Míš: Roky 1918 – 1939 na severnom Spiši, obe 1944). Pracovníci Vedeckej spoločnosti svoje príspevky publikovali aj v ústavnom vedeckom časopise *Náš rod*, v ktorom Bartek, Svetoň a Miškovič pôsobili ako redaktori a venovali sa otázkam zahraničných Slovákov uverejňovaním štúdií, dokumentov, posudkov, poznámok a správ. Článkami s podobnou tematikou prispievali aj do časopisu *Slovenská liga*. V januári 1945 vymenovali Henricha Barteka za profesora v odbore slovenská filológia na Filozofickej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave.

Okrem jazykovednej práce sa Henrich Bartek intenzívne venoval publicistickej činnosti. Bol autorom desiatok jazykovedných (v odboroch dejiny spisovnej slovenčiny, lexikografia – cudzie slová, hláskoslovie, terminológia, ortografia, ortoepia), literárnohistorických, kultúrnohistorických, biografických a teatrologických odborných i popularizačných článkov a recenzií, ktorými prispieval do viacerých časopisov, najmä tých, ktoré redigoval (*Naše divadlo*, *Slovenská reč*, *Náš rod*). Ale jeho články sa zjavovali aj v ďalších prestížnych periodikách a časopisoch (*Slovenské pohľady*, *Elán*, *Slovenský národ*, *Slovák*, *Národné noviny*). Ako autonomista a tzv. purista písal Bartek ostré polemiky, ktorými atakoval politických a kultúrnych predstaviteľov čechoslovakizmu, pričom tieto polemiky prerástli do nekontrolovateľných tlačových a občianskych súdnych sporov. Referent a redaktor Bartek viedol najvážnejšie polemiky s vrcholovými štátnymi činiteľmi a vedeckými autoritami, ako boli politici Edvard Beneš, Ivan Dérer, Milan Hodža a profesori Václav Vážny, Ivan Chaloupecký či Vladimír Klecanda. Bartek sa ako autonomista odvolával na Pittsburskú dohodu a Martinskú deklaráciu, pričom Beneša a jeho čechoslovakistické koncepcie nazval romantickými snami,¹⁰ na margo svojho najväčšieho odporcu Vážneho poznamenal, že je obyčajný provokatér, a „že vo vedeckých sporoch nebýva síce zvykom riešiť veci pred súdom. No Vážneho článok je viacej politický ako vedecký, a preto podávame naňho žalobu. Nech dokáže pred súdom, že v Slovenskej reči slúžim kultúrnej a štátnej ideológii maďarskej“.¹¹

Pred príchodom frontu na sklonku druhej svetovej vojny v marci 1945 Henrich Bartek spoločne s bývalými matičiarimi a inými kultúrnymi pracovníkmi zo Slovenska emigroval do Rakúska, neskôr do Bavorska a Talianska, napokon sa r.

1947 usadil v Nemecku, kde sa zapojil do krajanského exilového hnutia. Patril k blízkym spolupracovníkom Matúša Černáka v Mníchove, ktorý tu bol od r. 1950 vedúcim pobočky Sidorovej Slovenskej národnej rady v zahraničí a vedúcim redaktorom jej tlačového orgánu, časopisu Slobodné Slovensko. Po jeho tragickej smrti r. 1955 vydal Henrich Bartek publikáciu Wer war Matúš Čermák.¹² Po nebohom Černákovi prevzal Bartek vedenie Slovenského ústavu v Mníchove, ktorý úzko spolupracoval so Slovenským ústavom v Clevelande (Ohio, USA), spravovaným slovenskými benediktínmi z Opátstva sv. Andreja Svorada.

Spolupráca a kontakty s benediktínskou rehoľou Henrichovi Bartekovi napomohli, že na záver svojej životnej púte sa utiahol do benediktínskeho kláštora v bavorskom meste Niederaltaich, ktorý bol založený už r. 731 po Kr. a predstavoval jedno z popredných náboženských i kultúrnych centier európskeho významu. Tomuto postaveniu zodpovedala aj vzácna kláštorná knižnica, kde Bartek pracoval od r. 1962 ako knihovník a súčasne sa naďalej venoval jazykovednému výskumu slovenčiny. V knihovníckej práci sa zamerával na akvizičnú činnosť a získavanie historických knižných zbierok, pričom vykonal množstvo výskumných ciest v Mníchove, Pasove a Rezne. Okrem akvizície sa venoval i katalogizovaniu knižných zbierok a starých tlačí, pričom skatalogizoval okolo 30 000 knižných jednotiek.

V januári 1986 Henrich Bartek vážne ochorel, nakoniec ho previezli do nemocnice v Plattingu, kde sa 7. februára 1986 završil jeho dramatický životný oblúk. Bartekove telesné ostatky uložili 11. februára 1986 na cintoríne v benediktínskom kláštornom komplexe v Niederaltaichu.

Odkazy:

¹Výpis z matriky narodených (Archív Národného biografického ústavu Slovenskej národnej knižnice v Martine – fond Henrich Bartek).

²Bartek, H.: Záborský a štúrovci (Aký bol pomer Záborského k štúrovcom?). In: Slovenský národ, 2, 6.6.1926, č. 125, s. 4.

³Správa Matice slovenskej, Svedectvo o účinkovaní dr. H. Barteka, 10.4.1937 (Archív MS, sign. II. 48 D14).

⁴List H. Barteka 6.5.1936 J. C. Hronskému (Archív MS, sign. č. 1381, por. č. 103).

⁵Zmeny v Matici. In: Robotnícke noviny, 34, 28.8.1937, č. 194, s. 3.

⁶List správy Matice slovenskej H. Bartekovi 9.7.1939 (Archív MS sign. II. 53 D14).

⁷List H. Barteka správe Matice slovenskej 16.5.1940 (Archív MS II. 53 D14).

⁸List A. A. Baníka 29.7.1940 J. Martákovi (Archív MS, zbierka vyčlenenej korešpondencie, sign. II. 23267).

⁹Bartek, H.: K reči dr. Eduarda Beneša. In: Národné noviny, 64, 13.12.1933, č. 138, s. 2.

¹⁰Bartek, H.: Václav Vážny provokuje. Tamže, 65, 30.5.1934, č. 64, s. 1 – 2.

¹¹Bartek, H.: Wer war Matúš Černák? München: Peter Balej 1955, 79 s.

Základná literatúra a pramene:

Archív Matice slovenskej (fond Henrich Bartek)

Archív Národného biografického ústavu Slovenskej národnej knižnice (fond Henrich Bartek)

KAČALA, Ján: Osobnosti slovenskej jazykovedy v 20. storočí. Martin: Matica slovenská 2017, s. 42 – 69. ISBN 978-808128-188-4.

KAČALA, Ján: Profily slovenských jazykovedcov 20. storočia. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda 2011, s. 35 – 46, 47 – 59. ISBN 978-80-210-5883-5.

Literárny archív Slovenskej národnej knižnice (literárna pozostalosť Henricha Barteka, sign. 92; fondy Jozef Cincík a Mikuláš Šprinc, korešpondencia, 1955 – 1959).

ONDREJOVIČ, Slavomír: Slovenský jazykovedec Henrich Bartek (1907 – 1986). In: Slovenská reč, 66, 2001, č. 3, s. 129 – 146.

ONDREJOVIČ, Slavomír: Za Henrichom Bartekom na návšteve u benediktínov. In: Slovenské pohľady, 4 + 117, 2001, č. 2, s. 65 – 76.

Pavol Parenička

Henrich Bartek v jazykovednom úsilí o formovanie slovenského literárneho jazyka na začiatku 30. rokov 20. storočia

Ján K a č a l a

Henrich Bartek sa od začiatku svojej aktívnej jazykovednej činnosti ciel'avedome zaoberal slovenským literárnym jazykom, a to v teoretickej aj praktickej rovine. Svedčia o tom jeho početné články uverejňované od začiatku 30. rokov 20. storočia v Slovenskej reči, v Smrekovom Eláne a v iných periodikách. Roku 1931 – ako dvadsaťštyriročný – publikoval vo 4. čísle Elánu na s. 3 kritickú a zároveň programovú stať s názvom *Oživenie literárnej reči slovenskej*. Vychádza v nej z pozorovania, že medzi súvekou literárnou slovenčinou a ľudovou rečou badať rozdiely, ba podľa jeho slov „niekedy sa zdá, že možno hovoriť priamo o priepasti, čo hatí splynutie obidvoch“. Rozdiely medzi týmito útvarmi sa podľa autora prehlbujú aj tým, že mnohí vplyvní používatelia vedome vyhadzujú zo spisovnej reči ľudové alebo zdanlivo ľudové tvary a zvraty. Ani preberanie slov z inoslovanských rečí v 2. polovici 19. storočia nebolo podľa Henricha Bartka slovenčine na osoh (poukazuje tu aj na kritický zásah Samuela Cambela v jeho *Príspevkoch k dejinám jazyka slovenského* z roku 1887 proti zbytočnému preberaniu rusizmov). Aj mechanické prenášanie českých slov a väzieb do slovenčiny v novej situácii v čase prvej Česko-slovenskej republiky podľa neho „zväčšuje priehľbeň medzi spisovnou a živou rečou, čo nemôže byť na osoh dobrému vývinu slovenčiny v budúcnosti a naša literárna reč oddiaľuje sa tým od svojho dobrého žriedla – od ľudovej reči, ktorá so svojím veľkým bohatstvom mohla by nám byť i dnes na dobrej pomoci pri tvorení literárnej reči“.

Autor ďalej zisťuje, že „skoro všetci naši terajší literáti boja sa načierať z ľudovej reči, z jej syntaxe, frazeológie a slovníka“. Priamo vraví o odcudzovaní sa literárnej reči vo vzťahu k ľudovej reči a diagnostikuje stav „úpadku literárnej reči slovenskej“. Príčinu vidí v tom, že „posledné tri generácie našich spisovateľov nevychádzali zo znalosti ľudovej reči, ale uspokojovali sa s povrchnými znalosťami zo starších diel“. Z celého nezdravého stavu vyníma iba tvorbu Martina Kukučina. Zlý krv robia aj redaktori, korektori, ba aj sadzači, ktorí „sú vystrojení len skromnými znalosťami jazyka, ale pritom sa opovážia meniť do nepoznania autorov text, najmä vtedy, keď zbadajú jeho príchylnosť k ľudovej reči alebo keď dačomu sami nerozumejú“. Pripomíname, že tento Bartkov poznatok o tri desaťročia neskoršie celkom nezávisle a exaktne potvrdila a príkladmi dokázala – dokonca pri redakčných zásahoch do jazyka všeobecne uznávaného majstra Martina Kukučina – dôverná znalkyňa jeho jazyka a diela Marianna Prídavková-Mináriková (napríklad vo svojej stati publikovanej roku 1973, ale aj v iných prácach).

Stav našej literárnej reči v danom období vidí Henrich Bartek priamo ako kritický: „sme na mŕtvom bode vo vývine slovenčiny, lebo jej spisovná forma je veľmi zmeravená, veľmi umelá, nemá pružnosti ľudovej vravy“. Prirodzene,

neuspokojuje sa s konštatovaním zlého stavu a hľadá cestu k náprave: „treba sa pomaly vracat' späť k nárečiam, k ľudovej reči, vyberať z nej dobré zrno, ktoré sa musí zasiať do úhoru literárneho jazyka“, pričom takzvaná pánska slovenčina v mestách podľa Henricha Bartka nesmie byť jediným žriedlom spisovnej slovenčiny.

V ďalšej časti autor uvádza príklady na jazykové javy, s ktorými zápasí literárna reč, a to z oblasti hláskoslovia, slovnej zásoby a skladby, a vyslovuje nespokojnosť s tým, že súveká slovenská jazykoveda nereaguje na niektoré dôležité otázky slovenského jazyka, osobitne na „otázky, ktoré majú veľký význam aj pre estetickú stránku básnickej a spisovateľskej tvorby“. Pritom je presvedčený, že práve filológovia „by mohli dobre pomáhať pri oživení literárnej slovenčiny“.

V závere state pripomína svoj už predtým uverejnený návrh na vydávanie časopisu „pre živú slovenčinu“. Nápravu však nemožno očakávať z tohto zdroja – tá totiž „je v rukách našich spisovateľov, ktorí by sa mali pokúsiť o návrat k ľudovej reči, a to v hláskosloví k strednej slovenčine, v syntaxi, frazeológii a slovníku k všetkým slovenským nárečiam“. Aj pri tomto nápravnom procese pripomína ako vzor štúrovcov: „Štúrovci stvorili spisovný jazyk slovenský pre celý národ, preto sa hneď spočiatku pridržiavali živého jazyka.“ Podľa Henricha Bartka: „Osud slovenčiny nie je v rukách lingvistov, držia ho naši spisovatelia, ktorí by nemali zabúdať na poslanie literárnej reči a mali by sa vracat' k živému ľudovému úzu.“

Na túto Bartkovu stať kriticky zareagoval iný znamenitý slovenský jazykovedec, vtedy iba dvadsaťtriročný Ľudovít Novák, článkom s názvom *Úpadok spisovnej slovenčiny?*, uverejneným v nasledujúcom ročníku *Elánu* (1932, č. 7, s. 3 – 4). Základnú Bartkovu tézu o úpadku literárnej slovenčiny vyvracia poukazom na to, že „bohatstvo ľudovej reči nemožno dnes už preceňovať“. Spisovný jazyk pokladá do značnej miery za umelý útvar z hláskovej a tvarovej stránky a pri zvyšných oblastiach – skladbe a slovníku s frazeológiou – proti Bartkovi tvrdí, že „rozdielnosti krajové v skladbe sú značne veľké a priveľmi nesúrodé k tomu, aby mohli byť zdomácnené v spisovnom jazyku“. Podľa Ľudovíta Nováka „ľudová reč oplýva síce bohatstvom slov pre označenie konkrét, ale je veľmi chudobná na výrazy vyjadrujúce vyšší myšlienkový život, teda predovšetkým na abstraktá. V skladbe sa majú veci rovnako: hojnosť úsečných viet bezpodmetných a nominálnych a zasa nedostatok zložitejších, rozvitých períód“. Preto podľa Novákovho presvedčenia „návrat k ľudovej reči nie je dnes možný. Z funkcie spisovného jazyka vyplýva teda aj jeho rozdielnosť od reči ľudovej, a preto každý spisovný jazyk musí byť zároveň aj do značnej miery útvarom umelým“.

Ľudovít Novák ďalej argumentuje, že dnes sa už nedá „hovoriť v prísnom protiklade ani o dvojici ľudová reč – jazyk spisovný“, a spisovný jazyk pokladá za abstraktum. „I skutočnosť spisovne jazyková je príliš mnohotvárna a členitá“ a „túto mnohotvárnosť jazykovej prítomnosti slovenskej treba mať na mysli pri

úvahách o jej pokroku či úpadku.“ Proti Bartkovej výčitke, že spisovná forma je zmeravená, uvádza príklady, keď sa (v administratívnej alebo v náukovej reči) priamo vyžaduje „suchosť, klišéovitosť, ba skostnatenosť“, keďže k ich podstate patrí „zintelektualizovanosť a zautomatizovanosť“.

Oproti Henrichovi Bartkovi berie básnikov a básnický jazyk pod ochranu: „Veď podstatným rysom básnického jazyka je zrejmé násilie, zrejmá deformácia jazyka nebásnického“, a to najmä v slovníku a v skladbe. Podľa Ľudovíta Nováka „básnický jazyk, ak má vôbec jestvovať, musí byť umelý. Žeby jeho estetické hodnoty mali mať „základ v ľudovej reči“, nedá sa postulovať“. Ľudovít Novák, naopak, vraví, že „vzdialenosť básnického a ľudového jazyka je vec nevyhnutelná, zrovna ako rozdielnosť básnického a spisovného jazyka“.

Vydávanie časopisu pre živú slovenčinu, ako to navrhuje Henrich Bartek, pokladá Ľudovít Novák za veľmi nabádavú myšlienku, no jej uskutočnenie by vraj narážalo v súčasnosti na „neprekonateľné ťažkosti, hlavne čo sa týka nedostatočného počtu vedecky schopného slovenského dorastu“. V tejto veci bol však Novákov odhad až priveľmi skeptický a aj neopodstanený, lebo už v tom istom roku začal práve aj výraznou Bartkovou zásluhou vychádzať prvý slovenský jazykovedný časopis *Slovenská reč* a ten sa okrem iného stal aj tribúnou využívanou na vedecký rast značnej časti prvej generácie slovenských profesionálnych jazykovedcov – vrátane Ľudovíta Nováka ako štrukturalisticky orientovaného bádateľa. Možno tu pripomenúť, že Ľudovít Novák využil ponúknutú príležitosť na publikovanie v novom vedeckom časopise hneď v druhom ročníku 1933/34, v ktorom na tri pokračovania uverejnil svoju fundamentálnu štúdiu *Fonologia a štúdium slovenčiny*, ktorá platí vo vzťahu k slovenskej fonológii ako zakladateľská.

Henrich Bartek vo svojej odpovedi (*Ešte o spisovnej reči slovenskej*. Elán, 1932, roč. 2, č. 8, s. 4 – 5) predovšetkým v teoretickej rovine zdôrazňuje, že „neslobodno napochytre prijímať a prejímať to, čo má platnosť inde“, a pripomína rozdielnosť v dĺžke literárnej tradície medzi slovenčinou a češtinou. Zvýrazňuje myšlienku, že „každá spisovná reč má svoj stály prameň, z ktorého načiera“, pričom spisovná slovenčina „až doteraz bola vždy v úzkom spojení so živou rečou. Tento vzťah nesmie sa zbytočne narušiť, lebo tým by sa prehĺbili rozdiely v základných veciach“.

Vyslovuje zásadu, že jazykovedcovi treba „nielen zistiť choroby spisovnej reči a popísať ich, ale treba sa snažiť liečiť ich a tým napomáhať spisovnú reč v jej vývine“, pričom „za najlepší a najbližší prameň na liečenie spisovnej reči treba pokladať živú reč, z ktorej nedávno literárna slovenčina vznikla, a len po využití živej reči možno hľadať pomoc inde“. Možno povedať, že v otázke opierania sa o živú reč sa Henrich Bartek stotožňoval s význačným kodifikátorom našej spisovnej reči na prelome 19. a 20. storočia Samuelom Cambelom; jeho kodifikačné zámery boli založené práve na potrebe starostlivo skúmať živú reč a v konkrétnych kodifikačných krokoch z nej vychádzať. Henrich Bartek v odpovedi trvá na svojom názore, že „rečová invencia väčšiny našich spisovateľov

je malá..., že z rečovej stránky diela mnohých našich spisovateľov nie sú bohatšie ako novinárska reč“. Opätovne sa odvoláva na všeobecné vysoké oceňovanie Kukučínovho literárneho jazyka, lebo má základ v ľudovej reči, a práve jeho príklad potvrdzuje „správnosť mienky, že oživenie literárnej slovenčiny má vychádzať zo živej reči“.

Henrich Bartek práve na pomenovaniach konkrétnych vecí (ako protikladu abstraktných pomenovaní) ilustruje, ako beletristi a novinári používajú takéto pomenovania „nie zo živej reči slovenskej ani nie zo staršieho úzu, ale preberajú slová, frazeológiu z novinárskej česko-slovenčiny“. Na príklade dvojice slov *povetrie* a *vzduch* ukazuje, ako „v literárnej slovenčine zvíťazilo ruské slovo na úkor slovenského“. V tejto súvislosti je dôležitý Bartkov aj všeobecnejšie platný záver: „Pravda, dnes by už bolo zbytočné vyhadzovať slovo *vzduch* z literárnej reči, keďže sa udomácnilo.“ Z toho mu vychodí všeobecné poučenie, že sa treba brániť proti tomu, aby sa do literárnej reči dostávali z b y t o č n é c u d z i e s l o v á. A práve v tom, že do verejných prejavov prenikajú zbytočné cudzie slová a väzby, vidí úpadok spisovnej reči a tým sa podľa jeho mienky aj narúša jednota spisovnej reči so živou rečou.

Na podporu požiadavky, aby „základ spisovnej a ľudovej reči bol rovnaký“, prináša aj veľmi presvedčivé celospoločenské dôvody, vychádzajúce z postulátu demokratickosti spisovného jazyka: „U nás literárna reč má slúžiť všetkým a nielen vzdelancom... Spisovná reč má byť zrozumiteľná všetkým; Slovensko, to sú stá a stá dedín, kde žije väčšina národa, ktorý treba zapäť do kultúrneho snaženia a ktorému treba písať tak, aby to rozumel.“

Bartkov celkový záver vyznieva v tom zmysle, že obhajuje základnú myšlienku, ktorú rozvíjal aj v prvom svojom príspevku: „Živá reč slovenská musí sa uplatniť v literárnej, medzi obidvoma musí byť stály styk, ich základné prvky majú byť rovnaké. Nejde tu o akýsi purizmus, ale o udržanie jednoty rečovej aspoň v hlavných veciach.“

Literárnej reči sa týka aj ďalší Bartkov príspevok s názvom *Slovenčina a kongres spisovateľov*, ktorý priniesla Slovenská reč v ročníku 1936 na s. 262 – 269 a v ktorom kriticky rozoberá najmä referát Milana Pišúta s názvom *Slovenčina ako umelecký prostriedok výrazový*, publikovaný ešte pred konaním kongresu v časopise *Slovenské smery literárne a umelecké*, ročník III, 1936, na s. 281 - 289. V súvisi s kritickou analýzou Pišútovho textu (podľa názvu orientovaného na problematiku literárneho jazyka) sa ako priamy účastník tohto rokovania dotýka aj celkovej atmosféry na Kongrese slovenských spisovateľov v Trenčianskych Tepliciach roku 1936 a kriticky vníma najmä to, že na kongrese sa nevenovala sústavnejšia pozornosť otázke slovenského jazyka a osobitne literárneho jazyka.

Bartkova stať je predovšetkým dôslednou odbornou kritikou citovaného Pišútovho textu z vecnej a metodologickej stránky, ako aj z hľadiska ideového (t. j. zjavného čechoslovakistického) zamerania Pišútovho referátu. Jadro Bartkovho kritického príspevku je v týchto slovách: „po prečítaní Pišútových vývodov

človek s prekvapením sa musel pýtať, ako to, že v čase veľkého pokroku jazykovedy a literárnej vedy možno sa stretnúť s toľkou neujasnenosťou a konfúznosťou. Pišút mal hovoriť o jazykovej estetike, lež poplietol si vec natoľko, že bez vnútorného vzťahu prirad'oval k sebe sociologické vývody, literárne a jazykové faktá, pravda, vždy pod zorným uhlom umele utvorených fikcií o jazykovej, literárnej a kultúrnej jednote československej.“

Henrichovi Bartkovi v Pišútovom referáte najväčšmi chýbala analýza „estetických kvalít spisovnej slovenčiny“, vyvodenie vývinových tendencií z vnútorného vývinu spisovnej slovenčiny, pozorovania o prípadných nedostatkoch literárnej slovenčiny a jej zhodnotenie z hľadiska jazykovej estetiky. V ďalšej analýze sa Henrich Bartek zastavuje pri Pišútovom vymedzení pojmu *jazyk*, v ktorom zmiešal jazykovedu so sociológiou, ďalej pri charakterizovaní úlohy dejín jazyka a literatúry vo vzťahu k „udržiavaniu kontinuity kolektívneho alebo národného vedomia“, pri úlohe národného spoločenstva, prípadne na druhej strane pri úlohe tvorivých osobností vo vzťahu k jazyku, jeho bohatstvu a krásam, pri manipulovaní s pojmami a termínmi typu *slovenčina a jej takzvaná česká spisovná forma* a pri porovnávaní slovenského a českého romantického básnictva a pri posudzovaní národnej samostatnosti či vzájomnej viazanosti tohto romantického básnictva. V závere Bartkovej analytickej state zaznieva oprávnená výzva na adresu literárnej kritiky, aby tiež vo zvýšenej miere dbala o rečovú estetiku.

Na záver nášho textu venovaného Bartkovým kritickým, prípadne aj polemickým článkom s témou slovenského literárneho jazyka môžeme konštatovať, že Henrich Bartek sa v nich prejavuje ako teoreticky a metodologicky dobre pripravený jazykovedec a ako polemik zameraný na podstatu veci. Dobre poznal jazykovú situáciu na Slovensku a mal potrebné informácie aj o jazykovej situácii v iných európskych krajinách. Vo svojich polemicky zacielených statiach si vedel presne vymedziť predmet vedeckého záujmu a dôsledne sa ho pridržiaval. Jeho argumentácia bola vecná a presvedčivá.

Ako vidno aj z tejto aktivity Henricha Bartka, téma slovenského literárneho jazyka bola na Slovensku aj na začiatku 30. rokov 20. storočia živá a Henrich Bartek vo svojich statiach reaguje na aktuálne otázky stavu a vývinu vtedajšej slovenčiny, osobitne literárnej, a navrhuje isté teoretické aj praktické východiská zo situácie, ktorú hodnotil ako nepriaznivú pre slovenskú spisovnú reč najmä z hľadiska jej vtedajšieho praktického používania, a to práve aj v literárnej praxi. Jeho dobrá odborná – teoretická aj metodologická – pripravenosť a vecné zameranie argumentácie mu aj v polemicky zacielených textoch umožňovali argumentačne presvedčivo brániť vlastné stanovisko. Pritom je pozoruhodné, ako sa v nasledujúcom literárnom vývine na Slovensku potvrdila Bartkova predvídavosť v tom, že vedúci slovenskí spisovatelia vychádzajúci zo zásad lyrizovanej prózy (či naturizmu) vo vlastnej literárnej praxi realizovali príklon k dedinskému životu, k jednoduchým ľuďom a k slovenskej prírode a vzdávali sa „modernej“ tematiky mestského života. Tento príklon k vidieku, k životu a

problémom dedinského človeka sa prirodzene prejavil aj v jazyku lyrizovanej prózy, vo výraznej individualizácii tohto jazyka, v dôraze na ľudovú lexiku a frazeológiu a na zodpovedajúcu syntax prozaických prác, pričom tento prúd slovenskej literatúry sa potvrdil ako výrazná a silná zložka celkového literárneho procesu na Slovensku v druhej polovici 30. a v prvej polovici 40. rokov 20. storočia.

Nemožno si nevšimnúť, že Bartkom zvýrazňovaná myšlienka o nevyhnutnej či priam bytostnej zviazanosti slovenského spisovného jazyka s ľudovou rečou, prípadne rovno so stredoslovenským základom spisovnej slovenčiny v ďalších rokoch a desaťročiach nadobudla povahu nezvratného princípu v jazykovokultúrnej činnosti veľkej väčšiny slovenských jazykovedcov, ktorí sa venovali tematike spisovného jazyka a jazykovej kultúry. Aj v druhej polovici 20. storočia sa k tejto myšlienke hlásili vedúce osobnosti slovenskej jazykovedy, a to z viacerých generácií slovenských jazykovedcov. Možno tu spomenúť, že túto myšlienku vo svojich prácach o spisovnom jazyku a jazykovej kultúre veľmi často pripomínal Eugen Pauliny ako jedna z vedúcich osobností slovenskej jazykovedy v 2. polovici 20. storočia. Napríklad v rozprave *Norma spisovnej slovenčiny a zásady jej kodifikovania*, pochádzajúcej zo začiatku 50. rokov 20. storočia, ale uverejnenej posthumne s približne polstoročným odstupom, o tejto téme napísal: „Teda demokratizáciu, zľudovenie spisovného jazyka dosiahneme najlepšie tak, keď sa budeme usilovať ďalej rozvíjať spisovnú slovenčinu v pevnom spojení so slovenskými ľudovými jazykovými fondmi a v pevnej opore na doterajšie prostriedky spisovného jazyka.“ (Pauliny, 2000, s. 27)

A treba osobitne vyzdvihnúť, že uvedenú zásadu tento autor vyzdvihoval aj v kritickom období čechoslovakistického tlaku na vedúcich predstaviteľov slovenskej jazykovedy na začiatku 60. rokov 20. storočia: na konferencii o vývinových tendenciách dnešnej spisovnej slovenčiny a o problémoch jazykovej kultúry na Slovensku roku 1962 v Bratislave, ktorá bola pokračovaním neslávne známej takzvanej liblickej konferencie (konanej dva roky predtým v Libliciach pri Prahe), vo svojom referáte zdôraznil, že „spisovný jazyk sa pri svojom rozvíjaní a obohacovaní – ide najmä o obohacovanie slovnej zásoby – nemá oddiaľovať od svojho základu. Keby sa oddialil od svojho celonárodného základu, značilo by to, že sa stane pre široké masy menej zrozumiteľný“ (Pauliny, 1963, s. 94 – 95). Takto sformulovanú zásadu jazykovokultúrnej práce možno pokladať za bezprostredné pokračovanie úsilia sledovaného v tomto ohľade Henrichom Bartkom.

V podobnom duchu sformuloval postavenie spisovnej reči v celom zložitom komplexe slovenského národného jazyka Jozef Ružička vo svojich *Tézach o slovenčine*, ktoré boli jedným z vedeckých záverov konferencie o kultúre spisovnej slovenčiny, konanej v decembri roku 1966 v Domove vedeckých pracovníkov SAV v Smoleniciach. V 3. bode týchto téz s názvom *Slovenčina je diferencovaný národný jazyk a jeho podoby tvoria dialektickú jednotu* sa okrem iného uvádza: „Spisovný jazyk vznikol na základe nárečí,

vyrástol z ľudovej reči, formoval sa aj cez staršie kultúrne útvary, ale od svojho sformovania vyvíja sa podľa vlastných zákonitostí, hoci súčasne vplýva na koexistujúce miestne nárečia nivelizačne a sám z nich dostáva popudy k rozvoju i prostriedky rozvoja. Aj vzťah medzi spisovným jazykom a sociálnymi nárečiami je obojstranný: sociálne nárečia vznikajú na základe spisovného jazyka, utvárajú sa v stálom kontakte s ním; pravda, pôsobia aj spätne na spisovný jazyk, najmä vo forme tzv. pracovných slangov.“ (Ružička, 1967, s. 284)

Napokon pripomíname, že Henrich Bartek rozvíjal svoje jazykovedné a kodifikačné dielo v 30. rokoch a v prvej polovici 40. rokov 20. storočia okrem iného aj vo vtedajšej už celkove priaznivejšej spoločenskej situácii a zároveň v prijateľnej personálnej konštelácii v oblasti celej slovenskej kultúry. Ako to možno vidieť aj z Bartkovho častého publikovania v Smrekovom kultúrno-politicky ladenom *Eláne* a, naopak, zasa zo Smrekovho publikovania v jazykovedne orientovanej *Slovenskej reči*, výraznú pomoc otázkam kultúry spisovnej slovenčiny poskytoval práve Ján Smrek, básnik, redaktor, prekladateľ, publicista a význačný organizátor literárneho a kultúrneho života, ktorý aj ako hlava časopisu *Elán* bol plne oddaný myšlienke povznesenia vtedajšej úrovne slovenského literárneho jazyka aj vo všeobecnosti slovenského spisovného jazyka. Aj takáto osobnostná a inštitucionálna previazanosť verejne pôsobiacich a všeobecne uznávaných predstaviteľov kultúry pôsobila kladne na ďalší celkový vývin slovenského spisovného jazyka aj na rozvoj literárneho jazyka.

V našej súvislosti napokon treba pripomenúť aj podporu, ktorú početní predstavitelia slovenskej inteligencie prejavovali Bartkovej zásadnej kritike prvých oficiálnych Pravidiel slovenského pravopisu (z roku 1931), vypracovaných pod vedením profesora Václava Vážneho, a jeho (t. j. Bartkovej) rozhodnej požiadavke pripraviť na základe výsledkov objektívneho vedeckého výskumu nové pravopisné pravidlá bez čechoslovakistických úchyliet; takýto postoj zo strany vedúcich predstaviteľov slovenskej inteligencie jednoznačne zaznel na valnom zhromaždení Matice slovenskej 12. mája 1932 a oň sa ďalšia Bartkova práca v Jazykovom odbore Matice slovenskej mohla opierať. Po príchode do Matice slovenskej v Turčianskom Svätom Martine a po prevzatí funkcie redaktora *Slovenskej reči* sa, pravdaže, Henrich Bartek mohol opierať aj o inštitucionálnu podporu tejto našej vrcholnej národnej kultúrnej ustanovizne, ktorá ešte vo veľmi skromných podmienkach vývinu slovenskej vedy v prvých desaťročiach spoločného česko-slovenského štátu mohla saturovať aspoň základné kroky v rozvoji slovenskej jazykovedy.

Literatúra a pramene

BARTEK, Henrich: Oživenie literárnej reči slovenskej. *Elán*, roč. 2, december 1931 (č. 4), s. 3.

BARTEK, Henrich: Ešte o spisovnej reči slovenskej. *Elán*, roč. 2, apríl 1932 (č. 8), s. 4 – 5.

- BARTEK, Henrich: Slovenčina a kongres spisovateľov. Slovenská reč, roč. 4, 1935/1936, s. 262 – 269.
- NOVÁK, Ľudovít: Úpadok spisovnej slovenčiny? Elán, roč. 2, marec 1932 (č. 7), s. 3 – 4.
- NOVÁK, Ľudovít: Fonologia a štúdium slovenčiny. Slovenská reč, roč. 2, 1933/34, s. 97 – 107, 143 – 157, 161 – 171.
- PAULINY, Eugen: Norma spisovnej slovenčiny a zásady jej kultivovania. Bratislava: Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV a Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV 2000. 37 s. + prílohy.
- PAULINY, Eugen: Vývin a dnešný stav slovnej zásoby spisovnej slovenčiny. In: Jazykovedné štúdie VII. Spisovný jazyk. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1963, s. 94 – 100.
- PIŠŮT, Milan: Slovenčina ako umelecký prostriedok výrazový. Slovenské smery umelecké a kritické, roč. III, 1936, s. 281 – 289.
- RUŽIČKA, Jozef: Témy o slovenčine. In: Kultúra spisovnej slovenčiny. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1967, s. 283 – 290.
- PRÍDAVKOVÁ-MINÁRIKOVÁ, Marianna: Zdroje Kukučínovho literárneho jazyka. In: Slovenčina na rozhraní 19. a 20. storočia (Materiály z vedeckej konferencie o Samuelovi Czambelovi). Red. L. Horečný. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1973, s. 173 – 177.

Bibliografická časť

Knižné vydania diela. Záznamy prevzaté formou rešerše zo Slovenskej národnej knižnice v Martine

Slovenské výsledky praslov. prízvučných akútových dĺžok / Henrich Bartek. – Martin : Matica slovenská, [1933]. – 14 s.
slovenčina, gramatika, separáty

K základom slovenskej prozodie / Henrich Bartek. – Turč. Sv. Martin : Matica slovenská, 1935. – 41, [2] s.
slovenská prozodia, štúdie

Príspevok k dejinám slovenčiny / Henrich Bartek. – Trnava : b. v., 1936. – 92, [2] s.
slovenčina, dejiny

Anton Bernolák : 1787-1937 / napísal Henrich Bartek. – Trnava : Jubilárny výbor Bernolákových osláv, [1937]. – 62, [1] s.
Bernolák, Anton., 1762-1813, život a dielo, spisovná slovenčina, lingvisti, Slovensko, monografie

Kurz správnej slovenčiny / Henrich Bartek. – [Martin] : [Matica slovenská], [pred r. 1938]. – 26 s.
slovenčina

Ľ. Štúr a slovenčina / Henrich Bartek. – Turčiansky Sv. Martin : Kompas, 1943, [1. vyd.]. – 125 s.
Štúr, Ľudovít., 1815-1856, slovenčina, stará slovenčina, spisovná slovenčina, vývoj jazyka, lingvisti, Slovensko, štúdie, separáty
Príručný pedagogický lexikon . II / Juraj Čečetka ; [s jazykovej stránky dielo prezrel Henrich Bartek]. – Turčiansky Sv. Martin : Kompas, 1943. – 421, [1] s.
pedagogika, príručky

Nárečie slovenské, alebo, Potreba písania v tomto nárečí / Ľudovít Štúr ; na vydanie prichystal Dr. Henrich Bartek. – Turčiansky Sv. Martin : Kompas, 1943. – 419 s.
spisovná slovenčina, dejiny, knihy

Správna výslovnosť slovenská / Henrich Bartek. – Bratislava : Ján Horáček, 1944. – 316, [5] s.
slovenčina, slovenská výslovnosť, príručky

Nový pravopis slovenský / Henrich Bartek. – Chicago : Slovák v Amerike,
1954. – 56 s.
slovenčina, pravopis, zmeny, úvahy, príručky

Slovenský pravopis s gramatickými poučkami a slovníkom / Henrich Bartek. –
Whiting : John Lach, 1956. – 205 s.
slovenčina, slovenský pravopis

Peter V. Rovnianek / B. Vincent Boleček ; Predslov Henrich Bartek. – München
: Buchdruckerei Dr. Peter Belej, 1957. – 95 s.
Rovnianek, Peter Vít'azoslav, 1867-1933

Názov: Henrich Bartek 1907-1986. Zborník z odborného seminára z cyklu Osobnosti Žiliny

Vydala: Krajská knižnica v Žiline v zriaďovateľskej pôsobnosti Žilinského samosprávneho kraja

Zost.: Mgr. Ivana Jančulová, Úsek regionálneho výskumu, dokumentov a informácií

Krajská knižnica v Žiline nezodpovedá za jazykovú a odbornú stránku príspevkov.

Rok vydania: 2017

Náklad: 50 ks

Počet strán: 24

© Krajská knižnica v Žiline 2017

ISBN 978-0-85148-93 -0

EAN 9788085148930